

В. „Република“
излиза всѣка Сѣбота

Абонамента на „Република“ е въ прѣдплата.

За България:

за 3 мѣсеца 1 левъ

„ 6 „ 2 „

„ 1 година 4 „

За Странство:

за 6 мѣсеца 3 левъ

„ 1 година 6 „

Абонирането става на право въ администрацията и при всички телегр.-пощ. станции или при мѣстнитѣ настоятели и се смѣта винаги отъ началото на мѣсеца.

Неплатени писма не се приематъ.

Рѣкописи не се връщатъ.

Единъ брой 10 ст.

РЕПУБЛИКА

ОРГАНЪ НА БЪЛГАРСКИТЪ РЕПУБЛИКАНЦИ

LA RÉPUBLIQUE

Organe des républicains bulgares

Обявления се приематъ:

За единъ редъ гармондъ на IV стр. 15 ст. за пръвѣ пжтъ и по 10 ст. на всѣки послѣдующи.

За обявленията на I стр. — съ особно споразумѣние

Съдеб. пристави плащатъ по 2 ст. на дума.

Всичко, що се отнася до редакцията и администрацията се испраща на адресъ: Редакция в. „Република“ — Сливенъ.

Порѣчки, непридружени съ стойността имъ, оставатъ безъ внимание.

Единъ брой 10 ст.

* Всичко за народа и всичко чрезъ народа *

Настоящитѣ броеве отъ „Република“ изпращае само на платилитѣ за първото или второто тримѣсечия и на всички познати.

По причина на екскурзията съ увеселителния тренъ до Бургазъ, вѣстника ни закъснѣ, та днесъ изпращае на г. г. абонатитѣ си два броя изведнажъ.

Администрацията.

Изъ сборката „Юнашки пѣсни“

На смъртта на

Васа Пелагичъ

„Истина и правда у оковима“...

.... Умрѣ! — Загина! Затвори очитѣ!...
За винаги! — едничкия ти синъ,
Сърбию, кой теглата и бѣдитѣ
Понасяше, катъ нѣкой исполинъ;
Кой зарадъ тебъ, Сърбию! си душата
Отдаде... — въ Пожарѣвацкый затворъ!
И самъ катъ свѣщъ угасна въ тъмнината
Тебъ за доброто — и за твой укоръ! —

Защо най-славния ти мжжъ забрави
Така, въ тѣзи хладни четири стѣни?
Защо го отъ тамо не избави,
Като срутеше всичко въ съсипни?
Защо? — Защо, ти! своя братъ остави,
Илъ по-добрѣ, любящия те баща,
Той да умрѣ отъ синове лукави —
И пакъ съ благословия на уста....

О, славний Васа, примѣрний бащице!
Поклонъ прѣдъ твоя лобъ свѣщенъ, поклонъ....

И ти, Сърбию! — ядна мжченице,
Вдигни въ сърдцето си за него тронъ;
И нека той като звѣзда въ небето
Да бжде въ мрачнитѣ ти тежки дни,
И нека той да бжде фаръ въ морето
На твойтѣ милиони испитни.

Та вѣрата да те не пустне, майко,
Че день ще дойде, тоя день великъ, —
Кога и ти ще задобрувашъ, майко!...
Защото ти роди тозъ сяенъ ликъ,
Кой се бори, страда и пакъ за тебе
Умрѣ съ усмивка, че за тебе мрѣ,
Кой те люби и повече отъ себе,
Догдѣ кръвта му да тече вечъ спрѣ. —

Но ти разбра ли го, а сестро клета,
Ти чу ли неговия бащинъ гласъ,
Ти чу ли какъ въ тъмницата проклета
Той тебе призова ивъ сетний часъ;

Па тѣй издѣхна... слѣдъ шейсетъ години
Страдания, заточения и борби,
Слѣдъ цѣлъ животъ отъ смѣлости, върлини,
Катъ знамето въ рѣцѣтѣ ти заби...

Душителитѣ! — Съ туй знаме ний борбата
Ще продължимъ, ще хвъркаме напрѣдъ,
Догдѣто не разбиеме вратата
На всичкитѣ зандани въ цѣлий свѣтъ;
И до като не отмѣстимъ за тия,
Що морите, — за нашитѣ борци!
Догдѣто не прѣвишемъ вашта шия
И смѣтка искаме отъ васъ, глупци! —

Напрѣдъ! — Юнаци и борци безстрашни,
Че краятъ иде на тозъ кървавъ вѣкъ,
Когато ний, разгнѣвени — та страшни,
Ще ревнемъ, загърмимъ отъ брѣгъ на брѣгъ...

Тѣй вашто име вѣчно ще живѣе,
Тѣй ваший мжченически вѣнецъ
Не ще увѣхне и за васъ ще пѣе
Юнашки пѣсни мощния пѣвецъ.

Genève, Janvier.

И. Д.

Сливенъ, 22 Май 1899 год.

На 16 того е била открита извънредната сесия на на новото Народно Събрание. Както вече имаме случая да кажемъ, тая извънредна сесия ще бжде отъ грамадно значение за българския народъ. Въ нея ще има да се рѣши, дали той трѣбва да заживѣе самостоятеленъ економически и политически животъ, като се отърве отъ ноктитѣ на едни ненаситни, експлоататорски банки, които иматъ тайнствени свѣрзки съ двореца, или ще трѣбва, за угодата на тоя дворецъ, и на дворецовитѣ министри, да се върже за краката и да се прѣдаде като економически, а въ недалекото бждѣще и политически робъ на австрийскитѣ гешевтари. Това ще стане ясно въ нѣколко дена, та не е нужно да се пророкува. Ако гледаме пропорцията на опозиционнитѣ депутати спрѣмо правителственитѣ, ако, отъ друга страна, вземемъ подъ съображение настроението на значителна частъ отъ правителственитѣ депутати, или тѣй нарѣченитѣ независими либерали, като притуримъ на туй и общото настроение въ народа противъ новитѣ договори, които сж понеизносни отъ старитѣ, можемъ да прѣдскажемъ съ 80% шансъ, че новитѣ договори ще пропаднатъ. Но, отъ друга страна, има признаци, отъ които се вижда, че настоящето правителство е рѣшено да оти-

де до крайностъ, но да прокара сдѣлката на Начовича и да се закрѣпи на власть. А щомъ правителството има упоритата идея да се опозори окончателно и веднѣжъ за всѣкога, вмѣсто да се рехабилитира отъ грозното си минѣло, то, не ще и дума, има на разположение много срдѣства за това. Първото срдѣство е, да касира едно достатъчно число опозиционни депутати, подъ всѣкакви благовидни прѣдлози, и съ това да намали числото на опозицията до безопасностъ. Второто срдѣство е, да избере за прѣдсѣдател на събранието чело-вѣкъ безъ всѣкаква свѣсть и срамъ, като Янкулова, напимѣрѣ, готовъ да мига, когато го плюжтъ, и да вика „болшинство“, когато нѣма въ сжщностъ такова. Третьото срдѣство е, . . . Но впрочемъ, нѣма нужда отъ третьо, когато само едно отъ горнитѣ е достатъчно за цѣлѣта на едно на-силническо правителство.

Има слухове, че г. Радославовъ не държалъ твърдѣ много за новитѣ договори и че тѣ били защищавани много само отъ г. г. Грековъ, Начовичъ, Теневъ и още нѣкой и други министъръ съ по-интимно дворцово благоволеніе. До колко тия слухове сж вѣрни, ще покаже близкото бждѣще. Впрочемъ, може би вѣстникътъ ни ще бжде още подъ печатъ, когато телеграфътъ ще ни донесе фаталната новина за приемането на договоритѣ и окончателното опозоряване на либералитѣ, тѣй като въ контракта е прѣдвидено деньтъ 20 Май като краенъ срокъ за удобрението и обнародването на сдѣлката. Ний, обаче, не вѣрваме, че г. Радославовъ е отъ тия самостоятелни български държавни мжже, които могатъ да ритатъ противъ рѣжена, когато отечественитѣ интереси или достоинството на партията изискватъ това. При всичко, че има болшинство въ камарата, макаръ дори и да се споразумѣе съ нѣкоя политическа група за образуване на ново министерство, той знае твърдѣ хубаво, че никаква конституционна сила нѣма да може да го закрѣпи на власть, ако въ двореца, не дай Боже, го погледнатъ на криво или му даджтъ да разбере, че и безъ него може. Пѣкъ да се залови на нова опозиционна борба, макаръ и при най-благоприятни за него условия, това, както се вижда, трѣбва да е твърдѣ мжчно за г. Радославова сега, когато слѣдъ толкозъ години на сухоѣжбина едвамъ сполучи да се докопа до сладката власть.

При една по-голѣма доплѣсть, г. Радославовъ би могълъ да изиграе една завидна самостоятелна роля въ тѣзи трудни

за България вършена. Пропадането на съсипателният договор зависи от него. Неговите партизани съставляват болшинството въ събранието и ако на това болшинство се внуши, че падането на договора е падане на кабинета Грековъ, но от друга страна голѣма нравствена печалба за радославиститѣ, то България ще бѣде избавена едновременно и отъ едни гешефтарски договори и отъ едно дворцово министерство. Какво може да настѣпи при едно подобно повѣдение? Или ще се повѣри управлението на страната на министерството изъ болшинството въ събранието, въ тоя случай радослависти, или, ако князътъ поиска пакъ да се подиграе съ конституцията и повѣри управлението въ рѣцѣтъ на хора безъ никаква партия, ще трѣбва да се разпустне наново камарата, игра колкото опасна, толкова и съ неизвѣстни резултати. Въ първия случай, радославиститѣ ще се явятъ като самостоятелна конституционна сила, способна да диктува и на двореца, и едва ли г. Радославовъ може да желае по-добра перспектива. Въ втория случай, опозиционната борба на г. Радославова безсѣмъбно ще успѣе да вкара въ новата камара достатъчно число свои хора, които въ съгласие съ другата опозиция да докаратъ управлението на всѣко друго правителство невъзможно. А и въ двата случая, нравствената печалба за радославиститѣ ще бѣде голѣма.

Но тъй като не е г. Радославовъ чловѣкътъ, който обича да цѣни нравственитѣ печалби и да жертва за тѣхъ материалитѣ, то навѣрно България ще бѣде отдадена въ наемъ на австрийскитѣ банкери чрѣзъ всички парламентарни насилия и шарлатани, защото . . . тъй го иска дворецътъ.

Войската и военнитѣ

Седма точка отъ нашата програма гласи: „Намаление врѣмето на военната служба, прѣмахване на казарменната система и унищожение на всички закони и наредби,

ПОДЛИСТНИКЪ

Борбата за свободата на съвѣстѣта.

Професоръ Д-ръ **Албертъ Хаукъ**

Свобода на съвѣстѣта. Всѣки употребява тази дума. Всѣки я употребява като една готова формула, чието съдържание на всички е познато и съ която всички свързватъ едни и сѣщи прѣдставления. Какво е обаче съдържанието на тази формула?

Противното на свободата е насилието. Чловѣкъ може да бѣде принуденъ тъй или иначе да дѣйствува, това или онова да направи, туй или онова да прѣтърпи, тъй или иначе да пострада. Може ли обаче да бѣде принуденъ тъй или иначе да мисли и да чувствува, да чувствува веднѣжъ радостъ, другъ пътъ отвращение? Ясно е на пръвъ погледъ, че на всичкитѣ тѣзи въпроси ще се отговори отрицателно. Тамъ, гдѣто почва мисълта, чувството, усѣщанieto, тамъ принудението е невъзможно. Цѣлия душевенъ животъ е недостѣпенъ за него; както не може да се хване съ рѣцѣ, тъй не може той и да бѣде изложенъ на насилието: *душата е свободна*. Нѣ съ това за свободата на човѣка не е спечелено още много нѣщо, защото насилието може да настѣпи тутакси, когато туй, което исплъва душата, се прояви въ внѣшния свѣтъ. Ясно е, че никаква земна сила не може да изнасили мисълта; нѣ когато мисълта се облѣче въ думи, тогава тя е изложена на насилие може, слѣдов., да се забрани свободното слово, да се прогони, да се накаже, а съ това да се принуди да се повърне въ невидимия свѣтъ

които даватъ на военнитѣ средства и привилегии на особенна каста“.

Когато стане дума за военнитѣ и за войската у насъ, то или ще се напада безъ разборъ всичко у тѣхъ, само защото е военно, или ще се прѣвѣзнася всичко подъ прѣдлогъ, че имаме велики исторически задачи да рѣшаваме и слѣдователно „не трѣбва да бутаме войската“. Има едни хора, които считатъ за бабаитлъкъ да нападнатъ всичко военно, а други пъкъ, — за светотатство да се направи и най-малката критика.

Трѣбва да се погледне малко по-трѣзво на въпроса.

Никой не отказва, че войската е нужна за една държава въ днешнитѣ врѣмена и че тѣзи войска трѣбва да бѣде поставена на такива основи, щото да защити отечеството при трудни обстоятелства. Никой не отказва, че ний, българитѣ, сме поставени въ такова географическо и политическо положение, че нашата войска ще трѣбва да играе особено трудна роля. Наистина, има нѣкои, които мислятъ, че нашата войска нѣма и не може да играе никаква роля на Балканския полуостровъ при разрѣшението на източния въпросъ, и че за това трѣбва да се облѣгаме само на руската войска, но това мнѣние е толкова нелѣпо, че не заслужава оборване. И тъй, войска ни е нужна и при това войска добръ обучена и уредена; но туй нищо не доказва противъ нашитѣ искания, които цитирахме начело на тая статия. Ний искаме намаление на врѣмето прѣзъ което се учи военната служба, защото по най-очевиднитѣ данни се доказва, че военното изкуство може да се усвои прѣвѣзходно и отъ най-затѣпения селянинъ въ единъ не по-голѣмъ срокъ отъ 6 мѣсеца. За да може това изкуство да се втѣлпи добръ въ паметта много по-рационално да се свикватъ войницитѣ всѣка година, сетнѣ всѣки двѣ или три години на нѣколко дневно обучение (подиръ като сѣ изкарвали шестѣхъ си мѣсеца), отколкото да ги държатъ, както сега цѣли двѣ или три години до пълно оскотяване и сетнѣ прѣзъ

на мисълта. Желанието и волята не могатъ да бждатъ насилени отъ никаква земна сила. Нѣ когато волята се прояви въ дѣло, тогава се дава възможностъ да се покаже принудението, да се възрипятства на дѣлото, догдѣ то не е извършено, да се задържи до като не е минжло или чрѣзъ заплашване отъ страна на принудението да му се отнеме всѣкаква възможностъ да се прояви. Тогава това, което човѣкъ чувствува, че е насочено къмъ неговата душа да и прѣпятствува и да я свързва е *принудението*.

А какъ стои сега въпроса съ свободата на съвѣстѣта и нейното принудение?

Не му е мѣстото тука да се распростираме въ изслѣждане върху сѣществуването на съвѣстѣта. То може да бѣде тъй или иначе обяснено, обаче сѣществува въ внѣшния душевенъ миръ на човѣка като нравствено прѣдписание, което дѣйствува било като потикъ или пъкъ като прѣграда въ неговитѣ дѣла. Понеже изобито душевния животъ на човѣка въсприема непрѣкъснато въздѣйствието отъ внѣшния свѣтъ, то и съвѣстѣта може да бѣде изложена на всевъзможни влияния: може да се притѣжи и изостри — споредъ душевната атмосфера, въ която се намира човѣкъ, може да се помрачи или прѣчисти — споредъ нравственитѣ срѣдства, въ които той се движи; нѣ съвършено недостѣпна е тя за принудението: както не може да се принуди окото да види синето като червено тъй и съвѣстѣта не може да се принуди да одобри онова, което тя, като лошо, отхвърля; тя може да се заблуждава, нѣ винѣги неопровержими (аподиктични) сѣ нейнитѣ прѣсѣжди.

И тъй, да ли е свободна съвѣстѣта? Нейната свобода е безвъзвратно свързана съ нейното сѣществуване. Нѣ тази свобода на съ-

цѣли години да не ги викатъ никакъ. Знайте, че ще ни се възрази, че материалътъ, който се прѣдава сега на войницитѣ, не може се усвои за 6 мѣсеца. Това е вѣрно, само донейдѣ и то за по-тѣпитѣ войници, но трѣбва да се вземе прѣдъ видъ и туй, че по-голѣмата частъ отъ тоя материалъ е излишенъ и се прѣподава само за нуждитѣ на казармения животъ или на военния салтанатлъкъ, а не за нуждитѣ на чистото военно изкуство. Вземете, напримѣръ, почти цѣлото словесно учение, което толкова врѣме отнима на войницитѣ и толкова трудъ задава на бѣднитѣ селяни; ако ве изхвърли или съкрати значително, колко ще облекчи военната служба! Така щото ний смѣло твърдимъ, че съ шестъ мѣсечно обучение нашата войска нѣма да бѣде по-малко добръ обучена, даже, напротивъ, по-добръ ще се обучи, ако се въведе и да се прѣповтаря нѣколко години наредъ всѣка година по нѣколко дена сѣщото учение.

Прѣмахванието на казармения животъ сѣщо тъй не е въ ущърбъ на добрата войскова организация, а е даже въ полза. Казармата убива всѣки ентузиязмъ, всѣко патриотическо чувство, всѣка благородна мисълъ. Тя оставя въ душата неизгладими впечатления отъ грубостъ и безчеловѣчие, дълбоки чувства отъ умраза къмъ военнитѣ и отвращение къмъ военното изкуство. Недѣйте говори за патриотизмъ на войника, който е тѣрпѣлъ двѣ или три години въ казармения адъ! Той ще върви по команда, дѣто му заповѣдатъ, но при пръвъ удобенъ моментъ ще покаже всичката злоба, която кипи въ гърдитѣ му противъ неговитѣ казармени мѣчителы, и липсата отъ всѣкакво патриотическо увлѣчение. Казармата прѣобрѣща чловѣка на скотъ, на безсловесно животно, убива всѣко достоинство и честолюбие въ него и поражда чувства на отмъщение и ненавистъ. Колкото за дисциплината, за която най-много говорѣтъ военнитѣ, когато защитаватъ казармения животъ, то нима тя не се втѣлпява въ ума при самото военно обучение, та е нужно и на всѣка крачка сетнѣ въ казармата да се втѣлпява съ гру-

вѣстѣта не ни задоволява; а и никой не мисли за нея, когато говори за това. Напротивъ, когато говоримъ за свободата на съвѣстѣта, ний разбираме че прѣходътъ отъ сферата на внѣшния животъ въ сферата на дѣйствието, трѣбва да става незадържано и безпрѣпятствено. Този, който изисква свобода на съвѣстѣта, той желае, съгласно своята съвѣстъ безпрѣпятствено да говори и обсъжда, да дѣйствува или да не дѣйствува. При това господствуещето езиковно употребление ограничава проявлението на съвѣстѣта, — за което се мисли при думата „свобода на съвѣстѣта“ — освѣнъ това и върху религиозни дѣствия. Свобода на съвѣстѣта не е слѣдов. свободата тъй или иначе да се вѣрва — такава свобода не може да бѣде никому отъ никого отнета — а *свободата да признаешъ своята вѣра, да ѣ възласишъ, да ѣ проявишъ, а още повече свободата да се съберешъ въ трайно абиество съ другари отъ сѣщата вѣра*, — такава свобода, която макаръ и да срѣща нѣкакви прѣпятствия, нѣ се ползува съ покровителството на законитѣ — това изисква свободата на съвѣстѣта.

Намъ се чини, че нѣма нищо по естествено отъ това да се признае правото на свободата на съвѣстѣта. Но като хвърлимъ единъ погледъ върху дългото развитие на чловѣчески родъ, ще видимъ, че идеята за свободата на съвѣстѣта е твърдѣ нова мисълъ, много по-нова отъ идеята за гражданската и политическата свобода; тя е толкова стара, колкото е старо и христичеството. И ако си прѣдставимъ развитието на християнството, ще забѣлѣжимъ, че правото за свободата на съвѣстѣта се е припознано твърдѣ късно; то е станжло господствуеще право едва въ течение на нашия вѣкъ; прѣзъ всичкото по-равно врѣме отъ тази дата се водѣ

